

FÖRTROENDET RUBBAT

NÄR samlingsregeringen 1945 sprängdes och vårt land i enlighet med parlamentarismens lagar begåvades med en rent socialdemokratisk ministär, skrev Svensk Tidskrift, »att vårt land seglar ut i ett hårt politiskt väder och att regeringsfrågan visserligen klarat sikten men skookat ovädersmolnen». Denna pessimistiska prognos har sannerligen gått i uppfyllelse.

Sedan det utrikespolitiska trycket lättat men inför det växande kommunistpartiets tryck hade i riksdagen det maktägande partiet under samlingsregeringens sista tid diskrediterat den politiska samlingsidé genom att gång på gång tillfoga regeringen nederlag eller, särskilt i socialiseringsfrågor, driva en egen radikaliserad linje. Samlingsregeringen upplöstes därför bit för bit inifrån, och statsminister Hansson — själv i teorien en anhängare av samlingsprincipen — gjorde sommaren 1945 intet försök att bevara samlingsregeringen ens under de — som man på förhand visste — svåra övergångsåren. Maktkänslan svällde i ådrorna särskilt hos de yngre, av de dunkla 27 punkterna verbalinspirerade socialdemokraterna. Den kraftigast pådrivande vid regeringsprängningen, hr Wigforss, torde personligen ha varit ivrig att åtminstone till en god del få vara med om att förverkliga socialismen. Övertron på den egna kraften i striden mot de borgerliga, kolartron på socialismen och klentron till partiets möjligheter att utan eftergifter hålla kommunisterna stängna voro de bestämmande faktorerna för socialdemokraterna för snart två år sedan.

Vi skrevo 1945 bl. a.:

»Så mycket måste dock vara evident, att skärpningen av den inrikespolitiska kampen i hög grad försvagar utsikterna för att genom samlade, viljestarka ansträngningar föra nationen genom efterkrigskrisen och stärka underlaget för en materiell och kulturell välståndstegring. — — — Förr eller senare skall nog ett återuppvaknande komma och samlingsregeringens idé ges en högre värdesättning. — — — Och själva tanken att en demokrati i längden skulle hämta sin styrka genom partivälde, allrahelst ett klassbundet partivälde,

Förtroendet rubbat

i stället för genom ömsesidigt hänsynstagande och tillitsfull samverkan mellan alla lojala krafter och intressen synes vara alltför bisarr och metafysisk för att kunna vara sann eller åtminstone för att kunna vara det enda sanna.»

Från många andra håll höjdes då varnande röster. De kommo från kretsar, som ingalunda missunnade socialdemokraterna att ensamma få brottas med svårigheterna men som funno läget alltför allvarligt för att partipolitiken skulle få fritt spelrum.

Nu, efter halvtannat års socialdemokratisk regim, kan man i korta drag teckna läget: en arbetskraftsbrist, som förryckt arbetsmarknaden; en tendens till inflation, som ännu långtifrån är hejdad och som uppfordrar till de mest vittgående åtgärder, sedan disproportionen mellan penningtillgångar och varubrist snarast skärpts dag för dag; ett länsande av valutareserver, som tvingat regeringen till sist till importregleringar samt ett partitaktiskt så förtvivlat steg som kafferansonering; inte blott ett vidmakt-hållande av en stor del av regleringarna och priskontrollen utan även i dagarna en skärpning av dessa; stor brist (inte minst till följd av metallarbetarstrejken) på en del vitalt viktiga materiel, allvarliga bränslesvårigheter och på många håll en kvardröjande bostadsnöd. O. s. v. o. s. v.

Det vore orättmätigt att förneka, att åtskilliga av tidens besvärigheter inte kunna tillskrivas regeringens politik. Vilken regering som än suttit vid makten skulle ha mött mycket stora svårigheter. Det brådstörtade sloandet av omsättningsskatten — en sterilisering av inemot 400 miljoners köpkraft — påtvingades halvt om halvt den efter minsta motståndets lag handlande regeringen av folkpartichefen professor Ohlin, visserligen med den obestriddigt riktiga motiveringen att denna skatteform verkade orättvist men trots att den därigenom åstadkomna köpkraftsstegringen stod i dålig samklang med de samtidigt tvångsaktualiserade planerna på organiserade åtgärder för ett allmänt sparande. Men kvar står, att vårt lands ekonomiska läge steg för steg försämrats till följd av regeringspolitiken.

Utfärdandet av 27:punktsprogrammet och igångsättandet av den långa räckan socialiseringsåtgärder skapade från början en stark oro inom näringslivet och rubbade i hög grad tillförsikten till framtiden; när socialdemokraterna i diskussionerna bestrida detta med hänvisning till industriens stora investeringsprogram efter kriget, glömma de både den nödtvungna eftersläpningen i den industriella upprustningen under kriget och vid jämförelse

med förkrigsinvesteringen den stora penningvärdeförsämringen sedan 1939.

Regeringens generösa utlandskrediter, om än delvis ofrånkomliga, ha inte ökat vårt lands motståndskraft.

Redan i samlingsregeringen hösten 1944 hade hr Wigforss, tydligen opererande på egen hand, givit signalen till ett brytande av lönestoppet, och sedan dess ha han och statsministern så tydligt som möjligt givit lönerörelserna sin välsignelse. Säkerligen ha alla funnit en succesiv reallöneförbättring efter kriget lika naturlig som eftersträvansvärd, men det måste ha varit den ansvariga regeringens plikt att tillse att dessa lönestegringar till underlag finge en ökning av produktionen; nu synes den nya miljarden i lönestegringar skapa en köpkraftsökning, som såvitt drastiska motåtgärder inte vidtas hotar att accelerera inflationen. Regeringen vägrade enständigt när den i höstas ideligen tillråddes att före de stora löneuppgörelserna inbjuda arbetsmarknadens parter till en allmän rundabordskonferens; nu först, sedan lönestegringarna avtalsfästs, säger sig regeringen vara i färd med att arrangera denna konferens.

Regeringen har också underlåtit att i tid stävja den onödiga importen och därigenom trygga valutareserverna för den nödvändiga. Samtidigt har regeringen varit ivrig att hindra vår viktigaste exportindustri från att ta ut förmånligaste priser på utlandsmarknaden. I bägge fallen har regeringen likväl i tid varnats. Regeringen har försummat att upplysa det svenska folket om lägets allvar; och särskilt forcerandet av socialreformerna — av vilka de allra flesta i princip varit föga omstridda — har varit ägnat att inge den föreställningen att vårt folk badade i sorglös överflöd. Det är mycket typiskt, att blint troende arbetare på diskussionsmötena landet runt alltid slagit dövörat till, när inflation och statsfinanser bragts på tal. De ha varit bergfast övertygade om att allt detta tal blott utgjort gamla borgerliga skräckmålningar. De ha litat till att lyckan liksom på 1930-talet skulle stå den djärvom, d. v. s. hr Wigforss, bi. De måste därför ha blivit åtskilligt vimmelkantiga den lördagskväll, då radion hade att förmedla folkhushållningsministerns budskap om kafferationering och återgång till krigshushållning.

Den svåraste belastningen för regeringen har dock dess tillämnade skatteförslag blivit — givetvis inte de skattesänkningar för lägre inkomsttagare, varom alla äro ense, utan skatteskärpningarna för högre inkomst, förmögenhet, bolagsverksamhet och

kvarlåtenskap. Här har regeringen — som dock inte tycks ha varit enig men däremot fått stöd av riksdagsgruppen — genom att kränka rättskänslan hos många medborgare framkallat en storm mot sig utan motstycke i de senaste tidernas politiska historia. Det sägs, att regeringen ämnar företa några uppmjukningar med hänsyn till remissmyndigheternas kompakta kritik; av allt att döma är hr Wigforss dock föga sinnad att ge upp sina utjämningsplaner, och skulle uttagningsprocenten sänkas till 100, får man ej glömma, hur det gick med den gamla inkomst- och förmögenhetsskatten; när den beslöts tänkte man stanna vid en uttagning av 100 procent men sedermera fastlöstes denna faktiskt vid 150 procent. Vad vårt land just nu behöver är dels en optimism hos näringslivet, som kan leda till den ofrånkomliga produktivitetsökningen, dels en vilja till sparande, dels förtroende för statsmakternas politik. Intet regeringsförslag har så långt avlägsnat sig från dessa tidskrav som det bebådade skatteförslaget. Det kan därför inte vara i landets intresse, om regeringen stödd på sin knappa och vid fjolårsvalet vacklande majoritet ger sig en ren maktpolitik i våld vid beskattningen av det svenska folket.

De konferenser med oppositionspartierna och kommunisterna, som regeringen inbjöd till före remissdebatten och som drogo ut nära två månader, ledde inte till någon enighet. Med hänsyn till regeringens tidigare verksynder och underlåtenhetssynder var det inte rimligen att vänta, att de borgerliga partierna nu skulle hysa någon större åtrå att klä skott för regeringens nya krigshushållning. Men så stor var deras omsorg om landets intresse i nuvarande allvarsläge, att de säkerligen skulle ha varit beredda att »skriva ihop» sig med regeringen mycket långt, om regeringen velat godta de självfallna villkoren härför, nämligen att regeringen lagt förslaget om skattekonfiskationerna på hyllan och samtidigt utfäst sig till »Stillhalte» i socialiseringsfrågan. När regeringen avvisade dessa grundbetingelser för ett modus-vivendi-avtal mellan partierna, var utgången given; debatterna vid partiledarkonferenserna synes därefter blott ha rört sig om huruvida en gemensam kommuniké kunde utsändas, i vilken det i så fall skulle ha redovisats vad som enade och vad som skilde partierna åt. Även härvidlag synes regeringen ha framhärdat i formuleringar, som gjorde varje tanke på gemensam deklaration omöjlig. Att de tre borgerliga partierna kunde i en kommuniké ge till känna ett samfällt program torde ha överraskat regeringen mest, eftersom åtskilliga inviter under hand lära ha gjorts till hr Bramstorp om

en separat uppgörelse av 1933 eller 1936 års modell. Huruvida förhandlingarna med en erfarnare och särskilt gentemot de egna auktoritativare statsminister skulle ha kunnat leda till enighet om ett tillfälligt saneringsprogram undandrar sig utanförståendes bedömning.

Ytterst strandade förhandlingarna därför att regeringen var försent ute i sina samförståndssträvanden och ännu under konferensernas gång tydligen inte riktigt besinnat de oroväckande konsekvenserna av sin egen politik. Under efterkrigsåren har det mindre än någonsin varit fält för att genomföra socialismen. Har majoriteten av vårt lands arbetare ej insett det förr, måste de nu ha vaknat upp till tvivel eller åtminstone betänksamhet. Säkerligen hade handelsminister Myrdal rätt, när han i sitt Uppsalatal förklarade, att vår ekonomiska ställning på lång sikt trots allt är stark. Men får hr Wigforss fortsätta att regera som hittills med socialismens realiserande i ständigt sikte, då är det ganska visst att vårt välstånd även på lång sikt undergräves. Det kan inte råda något tvivel om att förtroendet till regeringen nu skakats i de vidaste kretsar långt utanför de borgerligas läger. Förtroendekrisen gäller nog lika mycket regeringen som socialismen.

I hög grad påminner den politiska situationen 1947 om läget 1920, då den första socialdemokratiska regeringen resignerade inför motgångar vid valet och de stora svårigheterna under den då rådande depressionen. Den som den gången var ivrigast att uppmana ministären att demissionera var den unge lektor Wigforss. Enligt Gerdners avhandling om »Det svenska regeringssystemet 1917—1920» skulle hr Wigforss då ha yttrat vid partistyrelsens diskussion: »Vi äro — — — odugliga att regera. Vi äro oense i de ekonomiska frågorna, vi har helt enkelt ingen politik för närvarande. Regeringen måste gå. De ekonomiska svårigheterna få klaras efter borgerliga recept.» Vad som gällde som hr Wigforss' recept för 1920 års lågkonjunktur, synes tillämpligt även för 1947 års högkonjunktur.

18.3. 47.